

het evenwel toch óók geen maag- of darminhoud, vetweefsel of eierreeks scheen te zijn. Nieuwsgierig opende ik daarom na het dier gedood te hebben een klein gedeelte van diens lichaamswand, en wat bleek nu? De vreemde „organen” bleken te zijn twee snoeren (ei-leiders), gevuld met tezamen 16 jongen, nog opgerold liggende in dunne doorzichtige vliezen, benevens 2 kiemlooze eieren. Vijftien stuks waren onderling ongeveer gelijk groot, $\pm$ 18 cm lang, en hadden binnen enkele dagen geboren kunnen worden, aangezien de dooierzakken reeds nagenoeg verbruikt waren. Het 16de exemplaar was veel kleiner en klaarblijkelijk al een tijdje dood, evenals trouwens 2 der andere exemplaren; zij waren zelfs reeds in ontbinding en ik vermoed, dat het herhaaldelijk manipuleeren met de grijptang er wel niet geheel vreemd aan zal zijn geweest.

De jonge dieren waren veel bonter gevlekt dan hun moeder; sommige vertoonden zeer fraai de granaatappelkleur, waaraan de soort haar Latijnschen naam te danken heeft. De twee onvruchtbare eieren ¹⁾ waren ongeveer 25 mm lang en natuurlijk ongeschaald. *Lachesis puniceus* is dus vivipaar.

De beide ovariën hadden een lengte van respectievelijk ongeveer 35 en 60 mm; zij waren, zooals altijd bij slangen, sterk in de lengte gerekt en bevatten elk een reeks van weliswaar vrij kleine maar toch zeer duidelijke ei-cellens. Ledige follikels waren niet met zekerheid meer aan te toonen; van een hernieuwde zwelling was nog geen spoor te bekennen. Daar onze kennis betreffende het aantal worpen per jaar, de grootte dezer worpen, den levensduur van het moederdier en de puberteitsleeftijd nog zeer veel aanvullingen behoeft, zou het zeker gewenscht zijn, dat de tallooze dagelijks op Java gedood wordende giftslangen eens op haren voortplantingstoestand werden onderzocht. Zulk een onderzoek van massa-materiaal, de statistische arbeidsmethode dus, zou ongetwijfeld nog veel interessants aan het licht kunnen brengen.

Garoet, Mei 1929.

W. C. VAN HEURN.

---

¹⁾ Ik hoop hierop in een korte mededeeling eerstdaags terug te komen.

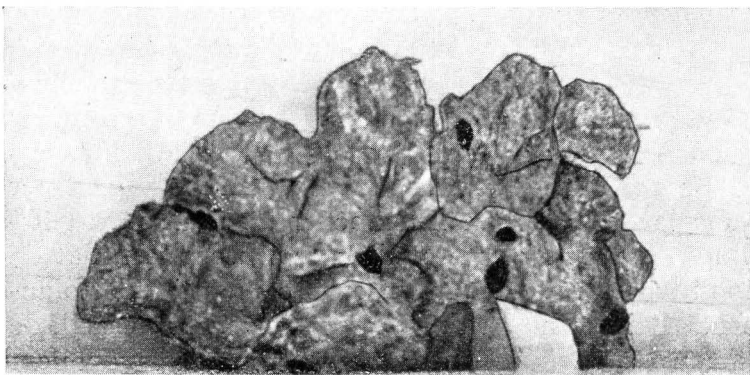
MICROPUS AFFINIS SUBFURCATUS (Blyth)

Deze gierzwaluwsoort, vroeger *Cypselus subfurcatus* genaamd, is in Pontianak zeer talrijk en komt in vele opzichten overeen met de Europeesche gierzwaluw (*Apus apus apus* [L.]). In uiterlijk onderscheiden zij zich van laatstgenoemde, door de witte keel en stuit en het diepere zwart der bovendeele.

Kiest de Europeesche gierzwaluw haar nestplaats veelal in torens, hooge gebouwen en muurspleten, kortom in den regel op vrijwel onbereikbare plaatsen, haar oostersche verwante is minder kieskeurig en nestelt bij voorkeur onder de lage daken van Chineesche toko's in de allerdrukste straten. Deze mindere schuwheid komt den waarnemer ten goede, want nu kan hij op slechts weinige meters afstand hun doen en laten gade slaan. De nesten, die betrekkelijk groot zijn, worden dicht onder het afdak gepleisterd met een smalle langwerpige opening aan de bovenzijde. Zij bestaan behalve uit aarde, veeren enz., voor een groot gedeelte uit speeksel en zijn moeilijk

te verwijderen. Soms worden de nesten een voor een naast elkander gebouwd, soms ontstaan zg. nestkolonies, waarvan de afbeelding op deze pagina de bouwwijze aangeeft.

Waarom tot het bouwen van dergelijke nestcomplexen wordt overgegaan, terwijl links en rechts hiervan overvloed van plaats is, is een vraag, waarop ik het definitieve antwoord schuldig moet blijven. Mogelijk ondervangen de bouwers hierdoor de moeilijkheid van het aankleven van het nestmateriaal tegen veelal gladde wanden, waarvoor natuurlijk zeer veel speeksel nodig is. Het bovenstaande wil niets meer zijn dan een hypothese. Deze kwestie blijft echter een nadere studie waard. Dergelijke nestkolonies, waar ieder paartje hun eigen „kamertje” met ingang, tevens uitgang, heeft, komen hier overal veelvuldig voor. Daar de *lelajang* bij de Chineezers als gelukaanbrengster staat aangeschreven, kunnen zij daar ongestoord broeden. De meeste Europeanen zijn echter minder lankmoedig en wenschen hun huis te kunnen binnen treden zonder gebruik te moeten maken van een pajong. Allerlei

middelen om het nestelen te voorkomen worden aangewend; ik zag kleurige lappen en stukjes blik onder de afdaken opgehangen. Mijn collega uit Ngabang hangt soepbeenderen op en wil op deze uitvinding patent vragen. Zeer in trek is ook het munitiemagazijn, het eenige gebouw te Pontianak, dat met dakpannen is bedekt. Hier nestelen honder-

den paren en vooral in de morgen- en namiddaguren is het een heen en weer gevlieg van belang en zijn de luide trillers niet van de lucht.

Dat ook de *lelajang* nestrooverij pleegt, evenals haar Europeesche verwante, heb ik den 22sten Januari j.l. te Koeboe met eigen oogen gezien. Aan den buitenkant van het landschapskantoor broedden verscheidene exemplaren van deze gierzwaluwsoort en van gewone zwaluwen (*Hirundo javanica abbotti*). Eerstgenoemde nestelen — zooals reeds medegedeeld — dicht onder het afdak, laatstgenoemde kiezen gaarne een vooruitspringende balk als steun voor het nest. Een van dergelijke nesten was echter geannexeerd door een lui *lelajang*-echtpaar. Een van hen zag ik op het nest zitten; eieren waren er echter nog niet in.

In ROBINSON's werk „The Birds of the Malay Peninsula” wordt als broedseizoen opgegeven de maanden Februari tot Juni. Voor deze streken is dit niet juist, want reeds in November vond ik zoowel eieren als bijna vlugge jongen, evenzoo in de maanden December tot en met Maart. Of het broedseizoen vangt hier eerder aan, of van een eigenlijk broedseizoen kan hier niet gesproken worden. Naar aanleiding van hieromtrent ingewonnen inlichtingen ben ik geneigd het laatste aan te nemen.

Het legsel bestaat in den regel uit twee dof witte eieren. Er worden nogal verschillen in grootte aangetroffen. Als gemiddelde wordt opgegeven $21,7 \times 14,5$ mm. Een door mij medegenomen ei had de afmetingen $22,4 \times 14,9$ mm, maar er zijn er die zeker 23 mm lengte halen.

Hieronder een gereproduceerde foto van een paar vlugge jongen, die wel zoo vriendelijk waren voor mij eventjes te willen poseeren.

Wanneer wij deze reproductie vergelijken met een foto van jonge Europeesche gierzwaluwen, opgenomen in het bekende werk van Dr OSKAR en Frau MAGDALENA HEINROTH „Die Vögel Mitteleuropas”, Deel I, Plaat 91, No. 5, dan is — behoudens de witte stuit — de overeenkomst goed zichtbaar. Ik zou echter willen wijzen op het feit, dat bij een zelfde stand, de staart van de lelajang veel verder uitgespreid wordt dan bij de Europeesche gierzwaluw, hetgeen ik ook bij volwassen exemplaren in de vrije natuur waarnam.

Het geluid van de lelajang klinkt op den duur onaangenaam, vooral als men 's avonds langs de Chineesche toko's wandelt en duizenden gierzwaluwen tegelijk hun liederen ten beste geven. ROBINSON beschrijft het als een „harsh disagreeable scream, but occasionally a twitter on a very high note, near the limit of audibility”.

Het zijn vroeger gasten. Ik hoorde hun geluid op een morgen reeds om kwart over vijf, ruim een kwartier eerder dan dat van de tjeloektjoek (*Pycnonotus goiavier analis* HORSF.), welke hier barauw-barauw wordt geheeten.

Over de verspreiding van deze gierzwaluw moge nog iets naders worden medegedeeld. In van BALEN's „Dierenwereld van Insulinde” wordt opgegeven Java, Sumatra en Borneo. Of deze *Micropus* op Java algemeen voorkomt is mij niet bekend. Dr KONINGSBERGER heeft dit in zijn werk „De Vogels van Java” niet vermeld.

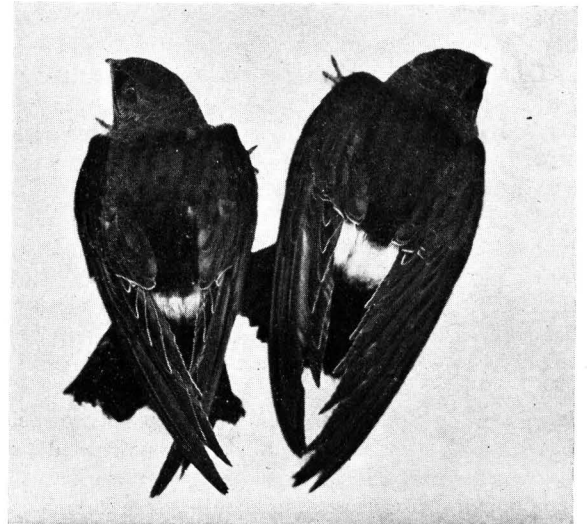

Foto COOMANS DE R.

Over Sumatra is de verspreiding ook niet regelmatig. Zoo schijnt deze soort op de Oostkust niet voor te komen; er zijn althans geen exemplaren te vinden in de door Dr L. P. DE BUSSY bijeengebrachte collectie (Zie Bijdrage tot de Dierkunde, afl. XXI, Dr L. F. DE BEAUFORT en Dr L. P. DE BUSSY, „Vogels van de Oostkust van Sumatra”). Ook in de verzamelingen van de heeren C. WALDECK (Deli) en Dr KLEIWEG DE ZWAAN (Midden-Sumatra) ontbreekt deze soort. Op de Westkust komt zij daarentegen wel voor; zij is aanwezig in de door ROBINSON en KLOSS beschreven verzameling van den heer E. JACOBSON. Zoover ik mij herrinner, heb ik haar in het Palembangsche niet gezien; ik durf echter niet met zekerheid te beweren of deze gierzwaluw in Zuid-Sumatra (w.o. ook te rekenen is de residentie Benkoelen) ontbreekt.

In het reeds genoemde werk van ROBINSON „The Birds of the Malay Peninsula” wordt *Micropus affinis subfurcatus* uitvoerig beschreven in het eerste deel, blz. 125 — 126, Pl. 10. Ook de verspreiding in de Straits Settlements is niet regelmatig: veelvuldig voorkomende in Penang, Singapore en op de eilanden langs de westkust, ontbreekt zij echter in het oostelijk gedeelte.

Voor de Westerafdeeling van Borneo heb ik de verspreiding nagegaan. Uit de ontvangen gegevens blijkt, dat de lalajang zeer talrijk voorkomt op de vestigingen langs de kust, zoo o. a. te Pontianak, Mampawa, Singkawang, Sambas en Soekadana; te Ketapang, hoewel aan de kust gelegen, minder talrijk. Doch ook te Bengkajang en Ngabang wordt zij veelvuldig aangetroffen; mijn collega te Ngabang sprak zelfs van een plaag. Dieper het binnenland in wordt zij schaarscher, maar komt nog voor in Sanggau, Sekadau en Sintang. In het Boven-Kapoeas gebied, Poetoes Sibau, is zij onbekend.

In dit gewest komt deze *Micropus* dus vrij regelmatig voor, doch men treft haar slechts in de nabijheid van vestigingen aan en het talrijkst langs de westkust.

Pontianak, Maart 1929.

L. COOMANS DE RUITER.

KORTE MEDEDEELINGEN

Over amazonisme bij de goudsnip. — In mijn opstel over bovengenoemden vogel, onder den titel „Veelkleurige Steltgangers” geplaatst in de Juli-aflevering van dezen jaargang van dit tijdschrift, deelde ik o. a. mede, dat zoowel de heer H. C. SIEBERS als ik, ofschoon onafhankelijk van elkander op het vermoeden gekomen zijnde, dat *Rostratula benghalensis* in de onderlinge, biologische verhouding der sexen het verschijnsel vertoonde, waarvoor ik den naam „amazonisme” voorstelde, daaromtrent geen van beiden iets hadden gevonden, wat aan dat vermoeden steun kon geven, uitgezonderd het feit, dat het vederkleed bij de hen bonter was dan dat bij den haan en eerstbedoelde ook Forscher van lichaamsbouw was. Sedert geraakte ik echter in het bezit van het aardige boekje „The Birds of Singapore Island” by Sir John A. S. BUCKNILL and F. N. CHASEN (curator Raffles Museum), printed at the Government Printing Office, Singapore, waarvoor niemand minder dan de bekende ornitholoog C. BODEN KLOSS, Director of Museums, Straits Settlements and Federated Malay States, het voorbericht schreef, zoodat het werk, ofschoon in populairen toon geschreven, wel mag worden beschouwd als serieus in wetenschappelijken zin. Hierin vond ik nu — incidenteel in een artikel over *Turnix pugnax*, den p o e j o e, waarbij het verschijnsel, zooals ook ik reeds vermeldde, wel en deugdelijk geconstateerd is — het volgende, dat ik ten grieve van sommige lezers vertaald heb:

„In de vogelenwereld wordt het werk van nestbouw, uitbroeden van de eieren en grootbrengen der jongen zeer vaak door beide sexen samen gedaan, maar in eenige gevallen is alleen de hen verantwoordelijk voor deze plichten. Slechts in weinige gevallen wordt de verhouding der sexen omgekeerd, doordat het mannetje alleen het werk onderneemt, en hierbij moet speciaal worden opgemerkt, dat de voorbeelden voorkomen onder vogels van zeer ver van elkander af staande families. Zeer weinig gevallen van dit verschijnsel zijn bekend en wel merkwaardig komen twee daarvan voor op het Maleische Schiereiland. Met de goudsnip (*Rostratula capensis* = *R. benghalensis*) hebben wij thans niets te maken, want ofschoon zij in het verleden als in Singapore voorkomend vermeld is, staat het vast, dat zij zich hier niet voortplant, maar de andere Maleische vogelsoort met deze eigendommelijke gewoonte, de „bustard-quail” (letterlijk vertaald „trapganskwartel”, naam voor *Turnix pugnax*, klaarblijkelijk uitgedacht om daarmede het intermediaire standpunt in de taxonomie uit te drukken) is zeer talrijk in Singapore”.

Uit dit citaat schijnt dus wel te blijken, dat het amazonisme ook bij de goudsnip een wetenschappelijk geconstateerd feit is.

J. OLIVIER.

Vleermuizen van Buitenzorg. Rectificatie. — Het zij mij vergund te dezer plaatse een kleine rechtzetting te geven van een vroegere foutieve vleermuizen-vermelding voor Buitenzorg.

In Teysmannia XXXIII, 1922, p. 353 beschreef W. C. VAN HEURN het doen en laten van eenige vleermuizen, waarvan door hem te Buitenzorg materiaal was verzameld. Zijn determinatie over een der soorten luidde *Xantharpyia amplexicaudatus*. Op grond van deze literatuuropgave nam ik deze soort dan ook op in mijn „Lijst van Buitenzorg-vogels en -zoogdieren” (Nat. Tijdschr. Ned. Indië LXXXVII, 1927, p. 200). Deze beide literatuuropgaven vermeldde ik vervolgens weer in mijn „Naamlijst van de vleermuizen van Java” (Nat. Tijdschr. Ned. Indië LXXXIX, 1929, p. 35) in de literatuurlijst van *Rousettus amplexicaudatus minor*. Na het uitkomen hiervan verklaarde de Heer VAN HEURN mij, dat hij thans op